

Trest smrti v pohledu historickém a přirozenoprávním

Jan PINZ

ÚVOD

Do práva veřejného, jehož předmětem je v zásadě poměr jednotlivců k státnímu organismu a ochrana veřejných zájmů se zahrnuje také právo trestní. Již název dosvědčuje, že jde o právní obor, jehož předmětem jsou otázky, kdy a jak trestati. Tento obor se považuje za součást práva veřejného proto, že stíhání trestných činů a trestání pachatelů vykonává stát ze své vlastní iniciativy, bez zvláštní aktivity jednotlivce poškozeneho trestným činem. Vždycky tomu tak ale nebylo. Trestní právo zvlášť výrazně odráží stav kulturnosti, lidskosti a morálnosti lidské a občanské společnosti. Stejně tak existence a pojetí trestu smrti v jednotlivých etapách vývoje civilizace, v jednotlivých právních kulturách napovídá moderní právní vědě a filosofii mnohé o mravní koncepci viny a trestu a o mravnosti práva trestati vůbec.

I. STAROVĚKÉ TRESTNĚPRÁVNÍ SYSTÉMY

Staroegyptské trestní právo (3.– 1. tisíciletí př.n.l.) spatřující svůj původ v božské spravedlnosti, zná exemplární trestání spojené s povinností nahradit škodu způsobenou spáchaným činem. Pravidlo staroegyptského trestního zákoníku zní: „Trestej tvrdě a nápravu určuj s přísností – pak bude příkladem zabráněno špatnému činu“¹. Viník musel svoji vinu odčinit a zároveň se mu dostalo trestu jako ponaučení. Nejčastějším trestem je příkazání k nuceným pracem. Vězení má funkci pouze zajištění delikventa. Tělesné tresty nejsou příliš časté, spíše jsou formou výsledku. Trest smrti existuje, je však vyhrazen jako naučení za zločiny ohrožující despotický řád, zejména za vzpouru proti králi a závažné porušení povinností královských úředníků. Trest smrti měl převážně funkci odstrašení.

Sumerské a babylonské trestní právo starověké Mezopotámie – zákony semitických Alkádů (3.– 2. tisíciletí př.n.l.), zejména zákoník Chammurapiho stanoví přísné tresty vycházející ze zásady materiálního poškození pachatele. Vedle individuální odpovědnosti pachatele se vyskytovalo i kolektivní ručení občiny za některé

¹Tureček, J. et al.: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha, Orbis 1963, str. 50.

zločiny spáchané na jejím území. Časté jsou tresty zmrzačení a další tělesné tresty. Jedním z nejvíce uplatňovaných trestů je trest smrti. Stanoven je především na majetkové delikty. Trest smrti je ovládán principem odvěty – talio a má často krutou formu².

Chetitské trestní právo (2.– 1. tisíciletí př.n.l.), se vyznačuje preferencí zásady odškodnění postiženého a zásady navrácení v předešlý stav před potrestáním viníka. Zákony znají pouze individuální odpovědnost pachatele zločinu. Zohavující tresty jsou uplatňovány jen jako tresty dodatkové. Trest smrti je stanoven jen pro velmi omezený okruh zločinů namířených proti moci panovníka a jeho hodnostářů. I v případech zločinů proti životu a zdraví je stanovena sankce v podobě peněžitého trestu nebo náhrady spočívající v poskytnutí několika osob poškozeneému nebo rodině usmrčeného (např. za vraždu náhrada dvou až čtyř osob)³. Trest smrti má charakter jakési pokuty a je většinou spojen s další majetkovou újmou.

Staroindické trestní právo (2.– 1. tisíciletí př.n.l.) bylo poznamenáno kastovním systémem a spojeno s náboženskými přestupky. Smrtným hříchem bylo např. zabití brahmana nebo krávy. Formy trestu byly pokuty, pokání, zohavení, nucené práce, vyloučení z kasty a zbavení života. Zločiny trestané smrtí byly majetkového charakteru, dále vražda, neuposlechnutí královského rozkazu, falšování královských výnosů, úplatky ministrům, služba nepříteli, incest a též závažné porušení veřejného pořádku. Trest smrti je častý a jeho hlavní funkcí je odplata⁴.

Staroizraelské trestní právo (3.– 1. tisíciletí př.n.l.) je výrazně založeno na principu práva odvěty „...dáš život za život, oko za oko, zub za zub...“⁵. Druhy trestů jsou zbavení života, zohavení, dvojnásobné pokuty a později i soudní vězení a vyobcování. Za těžké zločiny byli z počátku trestáni smrtí nejen viníci samotní, ale i ostatní členové jeho rodiny. Za úmyslné zločiny stanoví zákony většinou trest smrti (vražda, čarování, incest, sodomie, pederastie). Formy usmrcení jsou kruté (ukamenování, upálení, oběšení). Existovalo právo krevní msty, které náleželo nejbližšímu příbuznému zavražděného a právo odvěty poškozeneému při úmyslném zločinu proti zdraví. Také bylo známo právo sebeobraný nezátíženě zásadou přiměřenosti nutné obrany. Trest smrti měl výlučnou funkci odvěty.

Staročínské trestní právo (18. století př.n.l. – 14. století n.l.) se vyznačovalo mimořádnou krutostí a nevztahovalo se na všechny provinilce stejně. Konfucianské rozlišení lidí na dvě třídy znamenalo existenci privilegovaných skupin vyňatých z působnosti trestního zákoníku, pokud šlo o zločiny netýkající se císařských zájmů, tzv. arcizločinů. Barbarská krutost se projevovala v řadě zohavujících trestů i v rozličných formách zbavení života (přeseknutí těla viníka a popravení jeho rodiny, hromadná poprava rodiny i všech příbuzných, uvaření nebo upálení zaživa, rozřezávání těla živého provinilce). Zvláštností byla beztrestnost velmi starých osob (80 – 90 let), dětí a syna jednáajícího podle příkazu otce. Trest smrti představoval

²Srv. *ibid.*, s. 78.

³Srv. *ibid.*, s. 92 – 95.

⁴Srv. *ibid.*, s. 110 – 112.

⁵Srv. *ibid.*, s. 128 – 133.

hněv nebes a duchů vůči provinilým lidem na zemi. Jeho funkcí bylo napravení neporušitelné harmonie sil světa trestajícím aktem absolutního vládce – císaře čínské říše. Staročínské trestní zákonodárství mělo značný vliv na trestní právo starého Japonska, Vietnamu a Koreje⁶.

Starořecké (antické) trestní právo (2. tisíciletí př.n.l. – 1. století př.n.l.) vychází z rodového zřízení. Trestné činy se rozdělují podle stíhání žalobami na veřejnožalobné a soukromožalobné. Obojí je oprávněn podat občan. Druhy trestů odpovídají povaze zločinu; rozeznávají se majetkové pokuty za zločiny proti majetku, zbavení občanské cti za zločiny proti občanské cti a zbavení života za zločiny proti životu a za některé zvláštní zločiny (loupež, únos). Odnětí svobody není dosud trestem, je pouze vyšetřovacím opatřením. Trest smrti se vykonával buď otrávením (Sokrates vypil pohár s jedem ve vězení) nebo podle volby odsouzenec: stětím mečem, oběšením provazem a utopením. Vrah mohl ujít trestu dohodou s příbuznými obětí nebo vzdálením se do ciziny. Působí zde princip vypuzení vraha mimo rod na základě představ rodových a kultových, protože odchodem vraha ze země je poskvrna smyta stejně jako jeho smrtí⁷.

Trest smrti je spojen s ideou kultovou a jeho funkcí je odvěta. Období předklasičké (mykenské Řecko, homérské Řecko, rané Řecko) znalo původně jediný trest, a to trest smrti. Avšak až klasické Řecko (5. – 4. století př.n.l.), znamenající vrchol antické demokracie, dalo trestnímu právu vůbec znamenitou instituci veřejné žaloby, k jejímuž podání byli oprávněni sami občané. Klasická řecká demokracie a občanská svoboda tak předznamenala pozdější vznik pokrokové trestněprávní instituce soukromožalobních trestných činů.

Starořímské (antické) trestní právo (8. století př.n.l. – 5. století n.l.) se vyvíjelo po celé období od království (8. – 5. století př.n.l.), přes republiku (4. – 1. století př.n.l.), císařství – principát (1. století př.n.l. – 3. století n.l.) – dominát (3. – 5. století n.l.), tedy až do zániku říše západořímské vpádem Germánů, zejména Franků a Vandalů. Trestní právo římské, již rozdělené na právo materiální a formální, se dále členilo na trestní právo veřejné a soukromé. To odpovídalo trestní moci veřejné pro delicta publica a trestní moci soukromé (otrokáři a otcové rodin) pro delicta privata. Činy stanovené zákony jako trestné jsou četné, od velezrady a zrady, přes vraždy, vyděračství a zpronevěru až ke krádežím, cizoložství, úplatkářství a urážkám. Také tresty jsou druhově početné. Ve veřejných trestních řízeních jde v rámci hrdelního procesu o tresty smrti, vyobcování, odsouzení do dolů, odsouzení k zápasům, vypovězení, bití holí, vyhnanství, nucené veřejné práce, nasazení okovů a o trestní otroctví a v rámci nehrdelního procesu o tresty zbavení občanské cti a peněžité pokuty. Jednotlivé formy zbavení života byly hrůzné: ukřižování, upálení, stětí, svržení ze skály, utopení, oběšení, ubití, zakopání zaživa do země, předhození dravé zvěři, vsazení do vidlí s ubičováním a zardoušení ve vězení⁸.

⁶Srv. *ibid.*, s. 140 – 149.

⁷Srv. *ibid.*, s. 189 – 192.

⁸Srv. *ibid.*, s. 196 – 241 a 453 – 490.

Tresty byly v antickém Římě velmi časté a svou krutostí obdobné jiným starověkým trestním systémům. Ze všech trestů na životě, v jednotlivých formách trestu smrti, je trestní právo římské zvláště vynalézavé a svou útrpností se přibližuje barbarskému trestnímu právu ve starém Izraeli a Číně. Trest smrti má hlavní funkci odstrašení ostatních od páchaní týchž trestných činů a vedlejší funkci utěšení pozůstalých po oběti. Tyto funkce jsou dále kombinovány se zřetelným prvkem odplaty a představou msty. Význam římského trestního práva spočívá ovšem především v tom, že se stalo základem obecného práva trestního na evropském kontinentě prostřednictvím recepce římského práva.

Ve starověkých trestněprávních systémech je nejčastější funkcí trestu smrti odplata, resp. odvěta a dále odstrašení. Doplňující funkcí je také msta a utěšení pozůstalých. Zcela výjimečně se objevuje pokuta jako funkce trestu smrti. Náhradní opatření za výkon trestu smrti zná pouze starořecké trestní právo, a to dohodu s pozůstalými obětí nebo opuštění země ve které byl spáchán zločin. Základem náhradního opatření je zde myšlenka smytí poskvrny jiným způsobem než usmrcením pachatele.

II. TRESTNÍ TEORIE A KONCEPCE

Učení o právním důvodu a účelu trestů, přidržujeme-li se rozdělení původně podaného v třicátých letech řádným profesorem Karlovy univerzity JUDr. A. Mířičkou, předním odborníkem z oboru trestního práva, členíme na teorii absolutní, relativní a kombinovanou⁹.

Absolutní teorie vychází ze zásady, že trest je spravedlivou odplatou za spáchaný zločin. Funkcí trestu je odplata. Trestá se, protože byl spáchán čin, který je trestný – punitur, quia peccatum est. Tato teorie hledá důvod trestu přímo v jeho podstatě. K předním představitelům patří němečtí filosofové konce 18. století: I. Kant (trest je požadavek praktického rozumu a kategorický imperativ spravedlnosti), G.W.F. Hegel (trest je nutností logickou, dialektickou; bezprávi je negací práva a trest pak negací této negace, tedy trest je afirmací práva) a J.F. Herbart (trest je spravedlivou odplatou, která odstraňuje nelibost vyvolanou zločinem, trest je požadavkem estetickým).

Kritika absolutní teorie poukazuje na samoúčelnost trestu odplatného a na obtížnost nalezení správné míry takové spravedlivé odplaty.

Relativní teorie předpokládá, že trest působí preventivně proti páchaní zločinů. Funkcí trestu je odstrašení, obava, polepšení. Trestá se, aby nebyly spáchány trestné činy další – punitur, ne peccetur. Tato teorie hledá důvod trestu mimo něj, v jeho účelu. Preventivní působení trestu na ostatní obyvatele se nazývá **generální prevence** (výkonem trestu nebo již trestní výhrůžkou). Preventivní působení trestu na trestaného pachatele zločinu se nazývá **speciální prevence** (účinkem výkonu trestu). K jednotlivým směrům relativní teorie se hlásí zejména němečtí myslitelé z konce 18. století (Feuerbach, Grolman, Krause, Röder).

⁹Mířička, A.: *Trestní právo hmotné*. Praha, Všehrd 1934, s. 13 – 14.

Kombinovaná teorie – spojuje funkce trestu předchozích teorií pro dosažení více účelů sledovaných působením trestu. Za výsledný účel trestu pak pokládá ochranu právních statků, resp. ochranu právního řádu. Tato teorie pochází z myšlenek francouzských, belgických a německých kriminalistů 18. a 19. století (Berner, Binding, Finger, Liszt, Hippel, Lammasch, Feri, Garofalo)¹⁰.

Rakouské právo trestní v koncepci trestního zákoníku z r.1852 stanoví, že následky, jež stíhají pachatele zločinu musí být takové, aby odpovídaly představám společenským o osudu, který má zločince postihnout, vedle toho musí však též uspokojovati zájem státu na tom, aby jeho vůle projevená v právu vládla a každým byla respektována. Zlo, jež zločinec způsobil má se k němu vrátiti a každý má dojíti odplaty svých činů. Vůle zločince má býti zlomena. Trestem vyrovnává se napětí mezi zločincem a společností, vrací se jednotlivcům potřebný klid a nezbytná důvěra v ochrannou moc práva. Trest je právní následek zločinného bezprávní; lidový názor o nezbytnosti odplatného trestu odpovídá úplně zájmům státním. Trest zůstává zlem, které zločinci se ukládá, poněvadž zla se dopustil¹¹. Přesto však věčná idea odplaty počala postupně ustupovat myšlenkám ochranných opatření, která znamenají ochranu společnosti pokud nebezpečnost trvá, např. umístěním pachatele do polepšovny, donucovací pracovny a jiné formy omezení osobní svobody. Trest smrti podle starších hrdelních řádů pro království České, markrabství Moravské a vévodství Slezské z r. 1707 stále ještě hraje přední úlohu mezi tresty, i když jeho formy jsou již méně kruté. Až trestní zákoník rakouský z roku 1852 rozlišuje pouze dvě formy výkonu trestu smrti, a to oběšením a zastřelením. Předběžná osnova rakouského trestního zákona z roku 1909 omezuje trest smrti oproti platnému zákoníku pouze na nejtěžší případy dvou zločinů (velezrada a vražda).

Československé trestní právo v koncepci osnovy trestního zákoníku z roku 1926 představovalo návrh moderního trestního práva. Odmítalo taliácní zásadu trestu vůbec a stejně tak trest smrti samotný, zvažovala se ovšem otázka případu zpětnosti (opakované vraždy, cynický a loupežný vrah), kde se pochybovalo o vhodnosti úplného, bezvýjimečného odstranění trestu smrti¹². Ačkoliv tehdejší československý lex ferenda nestanovil trest smrti, oživila diskuse o této otázce starý spor mezi přívrženci trestu smrti (mortikolisty) a jeho odpůrci (abolicionisty), jehož vznik pochází z doby osvícenecké.

Německé trestní právo v koncepci nacionálního socialismu v roce 1933 až 1945 přes formální platnost německého trestního zákoníku z roku 1871 opustilo dosavadní nacionálně liberální pojetí zločinu a trestu a přešlo na pozici ochrany národa, kolektivního státu a společenství německých lidí spojených krví a rasou. Pod tímto zorným úhlem nejevil se pak zločin jako porušení právních statků, nýbrž jako porušení národní povinné věrnosti vůči celku. Předmětem potrestání pak také

¹⁰Srv. též Prusák, J.: Rakouské právo trestní. Praha, Všehrd 1912, str. 177 – 183.

¹¹Ibid., s. 173 – 174.

¹²Švrábenský, O.: O vraždě a zabití v trestním právu platném na území RČS a v osnově čs. tr. zák. z hlediska kriminálně-politického. Všehrd, XIII, 1932, č. 8, s. 270 – 272.

není jednání pachatele, nýbrž vůle nepřátelská společenství. Národní trestní právo trestá již ohrožení národního společenství jako počátek trestné činnosti. Trestní zákon má pro soudce roli pouhé pomůcky¹³. Neplatí zde zásada „žádný trest bez zákona“, ale zásada „žádný zločin bez trestu“. Trest není chápán jako odplata za spáchané zlo ani jako účelné sociální opatření, nýbrž jako smíření, zadostiučinění. Trest zločince z národa vylučuje, který bere na sebe tento akt jako smíření za protiprávní jednání. Na ostatní soukmenovce působí trest odstrašením od páchaní trestných činů. Rozhodující není vina pachatele, ale jeho nebezpečnost. Ta je důvodem pro uložení zabezpečovacího opatření (umístění do opatrovny, léčebného ústavu, zvláštního ústavu, donucovací pracovny, dále sterilizace apod.). Národní socialismus německý je v zásadním protikladu s individualistickým liberalismem v trestněprávních otázkách, proto znamená zásadně přísnější trestní postih a **zvýraznění užívání trestu smrti**, jako trestněprávní instituce kolektivistického státu v národním společenství.

V uvedených trestních teoriích z 18. a 19. století i v trestních koncepcích z konce 19. století a 1. poloviny 20. století se stále vyskytuje pojetí trestu smrti jako odplata, i když jsou patrné tendence hledat v trestu především funkci ochrannou a trest smrti omezovat, ovšem až na mortikolistický výlet německého nacismu do kraje trestního práva.

III. TRESTNÍ PRÁVO A TREST SMRTI V KONCEPCI PŘIROZENOPRÁVNÍ ŠKOLY

Škola přirozeného práva již na počátku svého největšího rozvoje v 17. a 18. století přináší do evropského právního myšlení zcela nový názor, že rozumné právo nelze najít jenom v minulosti (autorita římského práva jako práva obecného), ale je nutné ho také vytvořit; přičemž vrozená lidská práva, která stát nevytvořil, nemohou být zrušena. Přirozenoprávní teorie tak rozšiřuje horizont právní vědy. Předmětem zájmu myslitelů přirozenoprávního směru se stala i nauka veřejného práva – publicistiky. Stranou tedy nezůstala ani věda trestního práva.

Řada osvíceneckých vzdělanců (Voltaire, Montesquieu, Locke, Bentham aj.) se věnuje trestněprávním otázkám a problémům penologie. Tak například CH. L. Montesquieu v díle Duch zákonů (Éprit des lois) z roku 1734 volá proti krutosti trestů. Soudí, že přísnost sluší spíše vládě despotické, jež jedná s hrůzou. Naopak při trestu má být užíváno jisté mírnosti, protože kruté tresty bývají nadarmo, neboť mysl jim přivykne. Později doplnil jeho stanovisko zvláště C. Beccaria, soudce z Milána. Cesare Beccaria byl nejvýznamnějším představitelem přirozenoprávní školy na poli trestního práva. Vyslovuje se pro trest, chápáný jako prostředek nápravy pachatele, znamená to tedy především trest na svobodě, aby na něj mohla působit výchovná síla společnosti. Cílem trestního zákonodárství má být prevence trestné činnosti¹⁴.

¹³Olšar, E.: Zločin a trest podle německého pojetí. Všehrd, XX, 1939, č. 8, s. 272 – 275.

¹⁴Srv. Klabouch, J.: Počátky moderního evropského politického a právního myšlení. In: Dějiny

Ve svém díle *O přechínech a trestech* (*Dei delitti e delle pene*) vydaného v Monaku v roce 1764 uvažuje, že nejspravedlivější trest je ten, jenž se snáší s největší svobodou poddaných a neškodí společenskému tělesu. Krutost trestu se mu jeví opovržitelná a úplně bez prospěchu. Soudí, že každý člověk obětuje zájmu veřejnému jen co nejmenší částici své svobody, takže nelze předpokládati, že by dal druhým lidem právo odníti mu život. Protože nikdo nemá práva sám se usmrtiti a proto nemůže nikomu předat právo, jež nemá. Zde se Beccaria dívá na smluvní podstatu trestání ovšem odlišně od J. J. Rousseaua, který ve svém významném díle *Společenská smlouva* (*Le Contrat social*) z roku 1764 naopak uvádí: „Aby člověk nebyl obětí vraha, přivoluje k svému usmrcení, jestliže by se kdy stal vrahem.“¹⁵ Beccaria vychází ze zásady, že trest smrti je zlem pro společnost, protože podává příklad krutosti. Říká, že v tom vězí spor, jestliže kdo chce odvrátit od vraždy a dává sám příklad vraždy. Trest smrti ostatně není nutný, neboť zkušenost všech století dokazuje, že nezamezil, aby odvážní lidé neškodili společnosti. Beccaria uzavírá své úvahy myšlenkou, že trest smrti je třeba nahradit trestem ustavičného otroctví ve smyslu pouhého zajetí. Domnívá se totiž, že trvalé dojmy jsou působivější, než dojmy prudké a že odvážlivý člověk bude se méně bát smrti než úplné ztráty svobody. V každém případě přirozenoprávní škola inspirovala humanitní směr trestního zákonodárství, a to v čele s Cesarem Beccariem a s jeho dilem prodchnutým šlechtným duchem. (Beccaria též ovlivnil rakouský trestní zákoník císaře Josefa II. z roku 1787, podle něhož byl trest smrti zrušen s výjimkou stanného práva. Trest smrti byl znovu obnoven v roce 1795.) On uvedl otázku trestu smrti do filosofie a politiky a byl to on, který vzbudil v této věci tak vznešené rozpaky ve svědomí osvěcovaných národů.

ZÁVĚR

Trest smrti přijímaný od pradávna jako odplata za hřích, jako utrpení, kterým zločinec musí vykoupit svou vinu, hledá nyní svoji optimální náhradu, přihlížeje přitom k nezadatelným přirozeným a lidským právům.

Přitom se znovu otevírají dávno zasuté otázky: Kdo dal společnosti právo trestati? Je *ius puniendi* jako trestní nárok státní až výsledkem společenské smlouvy, nebo tato smlouva předpokládá dřívější právo přirozené? Jaký je poměr mezi právem obrany a právem trestu? Je trest reakcí na ohrožení a je jeho důvodem přirozený pud sebezáchovy? Může stát porušovat obecnou (mravní, přirozenou, křesťanskou) zásadu: nezabiješ, přejímá-li ochranu práva v lidské společnosti? I když dosavadní zkušenosti ze států, kde byl trest smrti zrušen ukazují, že nedošlo ke zvýšení zločinnosti, neradno tento jev přeceňovat. Protože je zároveň známo, že v těchto státech nedošlo ani k opačnému jevu, totiž ke snížení zločinnosti¹⁶. Lze tedy vyslovit na závěr názor, zda-li a proč zrušit trest smrti a zároveň čím jej v jeho

politických a právních učení I., Praha, SPN 1974, s. 74.

¹⁵Janet, P.: Dějiny vědy politické: Praha, J. Laichter 1896, s. 311 – 320.

¹⁶Srv. Solnař, V.: Systém československého trestního trestního práva. Tresty a ochranná opatření. Praha, Academia 1979, str.117.

hlavní funkci (vyloučit zdroj ohrožení členů společnosti z možnosti jeho dalšího negativního působení) dostatečně nahradit. Jinými slovy klade se zásadní otázka, co s pachatelem zločinu, za který by byl jinak uložen absolutní trest. To už ale jsou otázky nejen trestněprávní, ale nij. i po výtce filosofické. V této souvislosti nelze bez zamýšlení přejít ani úvahy o tom, že odstranění účelově chápaného odplatného charakteru trestu (navíc s tušenými prvky dřívějšího práva msty „*ius talionis*“¹⁷) může vést k uplatňování původního práva svépomoci a odvety¹⁷, popřípadě k i oživení tendencí návratu práva pěstního vyústujícího v *bellum omnium contra omnes*¹⁸. Nicméně sluší se poznamenati, že je to také obrozená přirozenoprávní teorie, která poměrně přesvědčivě zdůvodňuje nepřijatelnost trestu smrti, když zdůrazňuje obecnou nezrušitelnost nezadatelných přirozených a lidských práv, která stát nevytvořil a mezi něž na prvním místě náleží právo na život. A přes praktické problémy provázející případné zrušení trestu smrti není pro přirozenoprávní školu menší slávou, že již v 18. století prostřednictvím C. Beccaria se tak směle dotkla zřízení své doby, a to nejen těch zpuchřelých, jež padala sama sebou, nýbrž i instituce tisíce let staré, která se zdála nevyhnutelná ještě i nejsvobodnomyslnějším duchům. A tak i dnes, přes své vysoké stáří čeká trest smrti na své definitivní rozluštění, jehož účastníkům buď dovoleno býti nevěřícími a pochybovači. Jenom v dohodě s nimi totiž můžeme přesvědčivě opustit představu o nezbytnosti trestu smrti a lépe překonat tíživý osud jeho dědictví. Protože dojdeme-li správně ke zrušení trestu smrti, odstraníme tím určité obtíže hor, možná ale, že budeme ještě dlouho poznávat nesnáze rovin.

* * *

¹⁷Ibid., s. 18.

¹⁸Srov. Mírčka, A.: op. cit., s. 11.

SUMMARY

The Death Penalty in the Historical and Natural Law View

The problem of the reaction of society to the commission of a crime has been from times immemorable connected with the issue of the death penalty. The author of the essay captures in brief the historical development of the opinions of punishing crimes, or criminals, as it reflected in the several systems of the medieval legal cultures and as it manifested later in the main European penal theories and conceptions.

In respect of the two main conceptions of the death penalty policy, represented by the morticalists and the abolitionists, the essay also follows the important contribution to the development of criminal law made by the natural law theory. However, the cycle *peccatus - peccator - peccatum - punitor - punitio* (offense - culprit - guilt - avenger - punishment) is naturally accompanied by more than one difficult question. There is especially the question whether the social conditions have already reached the level on which the death penalty - as a protection mechanism of human society - could be definitively abolished. In other words, whether the quality of our biological community is so high that crimes resulting in violent deaths of members of the community are wholly exceptional phenomena only. In times somewhat more favorable it was expressed by Professor Masaryk in the words „My argument for retaining the death penalty does not rest in the fact that it deters, but in the fact that it contains a moral expiation: to take a man's life is an injustice so horrendous, that it may be repaired only by a ransom equally severe... I believe and I expect that it will be abolished through a higher level of education and morality of the population, through a consensus of us all.“